

Beata BachurskaUniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0001-5656-9068**OBOWIĄZKI SKAZANEGO, WOBEC KTÓREGO
WYKONYWANY JEST DOZÓR ELEKTRONICZNY**

Wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, wprowadzone do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 7 września 2007 r.¹, było wówczas nowym, nieznanym wcześniej w Polsce rozwiązaniem.

Ustawa weszła w życie 1 września 2009 r. i stanowiła odrębny akt prawny, mimo iż przedmiot jej regulacji odnosił się wprost do kwestii wykonywania orzeczenia sądu karnego, która z reguły określana jest w Kodeksie karnym wykonawczym². Odstępstwo to miało jednak swoje uzasadnienie w postaci nowatorskich rozwiązań przyjętych w ustawie.

Przedmiotowa ustawa wprowadziła do katalogu sposobów wykonywania kary pozbawienia wolności system dozoru elektronicznego. Był to całkowicie nowy system wykonywania krótkoterminowej, bo w wymiarze do 6 miesięcy, kary pozbawienia wolności, orzekany przez sąd penitencjarny i pozwalający na pobyt skazanego poza zakładem karnym, a jednocześnie na daleko idące ograniczenie jego swobody przez kontrolę przebywania przez niego w wyznaczonym mu przez sąd miejscu i czasie. W art. 89 ust. 1 ustawy ustawodawca określił termin jej wejścia w życie na 1 lipca 2008 r. Weszła ona w życie 1 września 2009 r., jednak nie na terenie całego kraju. System etapowo obejmował swoim zasięgiem całą Polskę, a jego rozwój terytorialny zakończył się 1 stycznia 2012 r.

Po ponad 10-leciu funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego w Polsce warto dokonać analizy obecnie obowiązujących uregulowań prawnych w zakresie obowiązków skazanego, wobec którego wykonywany jest dozór, oraz oceny ich

¹ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2010, nr 142, poz. 960).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2020, poz. 523 ze zm.), dalej: k.k.w.

zasadności i spójności w kontekście prawidłowego wykonania kary w tym systemie, co stanowi cel niniejszego artykułu.

Warto zauważyć, że jeśli chodzi o rozwój koncepcji dozoru elektronicznego w Polsce, to przyjmuje się, że jako jeden z pierwszych pisał o nim w 1993 r. J. Jasiński, który wskazywał na zalety możliwego kontrolowania skazanych za pomocą urządzeń elektrycznych w postaci aresztu domowego, krytykując karę pozbawienia wolności³. Także S. Waltoś w 2001 r. wskazywał na rozwój techniki i możliwość zastosowania „nadzoru elektrycznego” w przyszłym procesie⁴. Zgodnie z zapowiedziami dozór elektroniczny miał zrewolucjonizować odbywanie kary pozbawienia wolności oraz odciążyć przepełnione jednostki penitencjarne⁵. Zakładano, iż system ten będzie dostatecznie dolegliwy, by zadośćuczynić postulatowi sprawiedliwej odpłaty, nie zdejmując jednocześnie ze skazanego obowiązku samokontroli, co miało dobrze rokować wdrożeniu go do przestrzegania porządku prawnego⁶.

Doktryna jednak szeroko skrytykowała przyjęte rozwiązania. Największe wątpliwości wzbudzały zagadnienia natury konstytucyjnej, ustawa nie zawierała bowiem przepisu pozwalającego na wprowadzanie systemu etapowo oraz przepisu upoważniającego Ministra Sprawiedliwości, aby ten w drodze rozporządzenia ustalił inny sposób wejścia ustawy niż określony w powołanym przepisie⁷, a obejmowanie swoim zasięgiem kolejnych obszarów było uzależnione od decyzji władzy wykonawczej⁸. Ponadto na liczne wady redakcyjne przyjętej ustawy wskazywał M. Rusinek⁹ oraz M. Szewczyk¹⁰, która w ogóle podważyła sens wprowadzanego do systemu prawnego dozoru elektronicznego w przyjętym kształcie. Wskazywała ona, że jedyną prawdziwą alternatywą dla krótkoterminowych kar pozbawienia wolności powinna być kara ograniczenia wolności, grzywna i probacja.

³ J. Jasiński, *Areszt domowy (Propozycja do rozważenia)* [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993, s. 194.

⁴ S. Waltoś, *Wizja procesu w XXI wieku* [w:] *Postępowanie karne w XXI wieku*, red. P. Krużyński, Warszawa 2002, s. 31.

⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego wraz z projektami aktów wykonawczych (druk nr 1237), s. 1.

⁶ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Dozór elektroniczny. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009, s. 13–14.

⁷ S. Lelental, *Orzekanie o zezwoleniu na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego* [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 984.

⁸ Ł. Sobiech, *Dozór elektroniczny tylko dla warszawskich więźniów*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 17.08.2009 r.

⁹ Zob. M. Rusinek, *Krytycznie o przyjętym kształcie dozoru elektronicznego*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 60.

¹⁰ M. Szewczyk, *Jaka alternatywa dla krótkoterminowej kary pozbawienia wolności?* [w:] *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007, s. 112.

Istotna zmiana przepisów wprowadzona ustawą z dnia 21 maja 2010 r.¹¹ umożliwiła objęcie dozorem elektronicznym osób, którym wymierzone zostały kary nie do 6 miesięcy, jak uchwalono pierwotnie, lecz do 12 miesięcy pozbawienia wolności, co istotnie zwiększyło zakres stosowania ustawy. Dodatkowo możliwość ubiegania się o zastosowanie tego systemu uzyskali również skazywani recydywiści z wyłączeniem tych, do których znajdował zastosowanie przepis art. 64 § 2 Kodeksu karnego¹². Następstwem tej nowelizacji było także zniesienie obowiązku uzyskiwania zgody skazanego na stosowanie wobec niego dozoru elektronicznego oraz zrezygnowanie z odpłatności pobieranej od niego za stosowanie systemu dozoru elektronicznego. Kolejna zmiana została wprowadzona ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r.¹³ Miała ona na celu objęcie przepisami ustawy o systemie dozoru elektronicznego tych skazanych, co do których orzeczono obowiązek przebywania w miejscu stałego pobytu w czasie trwania imprezy masowej. Następną ważną zmianą została wprowadzona ustawą z dnia 25 maja 2012 r.¹⁴ Zgodnie z treścią tego aktu umożliwiono skazanym odbywającym karę pozbawienia wolności w warunkach dozoru elektronicznego korzystanie z warunkowego przedterminowego zwolnienia oraz przyznano w tym zakresie szerokie uprawnienia kuratorom zawodowym. Od 12 lipca 2013 r. odbywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego wprowadzono na stałe do naszego prawa, uchylony został bowiem przepis ust. 2 art. 89 ustawy z 2007 r. ograniczający jej stosowanie do 31 sierpnia 2014 r.¹⁵

Do 30 czerwca 2015 r. w systemie dozoru elektronicznego mogła być orzekana kara pozbawienia wolności na zasadach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. W wyniku nowelizacji przepisów prawa karnego obowiązujących od 1 lipca 2015 r.¹⁶ ustawa o dozorcze elektronicznym z 2007 r. została inkorporowana do k.k.w., w którym zamieszczono rozdział VIIa „System dozoru elektronicznego”, do którego przeniesiono część rozwiązań z uchylonej ustawy.

W piśmiennictwie podkreśla się szczególne znaczenie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Po pierwsze, umożliwia ono uniknięcie destruktywnych wpływów izolacji więziennej na osobowość skazanego związanych z deprywacją potrzeb. System

¹¹ Ustawa z dnia 21 maja 2010 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2010, nr 101, poz. 647).

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2019, poz. 1950 ze zm.), dalej: k.k.

¹³ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011, nr 217, poz. 1280).

¹⁴ Ustawa z dnia 25 maja 2012 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2012, poz. 692).

¹⁵ Ustawa z dnia 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2013, poz. 915).

¹⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016, poz. 437 ze zm.).

ten pozwala na pełne funkcjonowanie społeczne i normalne prowadzenie życia osobistego pod stałą, lecz dyskretną kontrolą. Sytuacja taka sprzyja także kształtowaniu postawy odpowiedzialności za swoje postępowanie oraz motywuje do przestrzegania nakazów sądu i norm społecznych. Dozór elektroniczny jako nieizolacyjny model wykonywania kary rozwiązuje również problem stygmatyzacji. Skazany odbywający karę w systemie dozoru elektronicznego nie jest narażony na stygmatyzację społeczną, która silnie oddziałuje na dalsze jego funkcjonowanie i stanowi jedną z najważniejszych barier utrudniających readaptację po opuszczeniu zakładu karnego. Analizując karę pozbawienia wolności w jej warstwie resocjalizacyjnej, nie możemy też pominąć problemu przeludnienia zakładów karnych i aspektu ekonomicznego. Ponadto dozór elektroniczny posiada wymiar prewencyjny, ponieważ już sama nieuchronność kary, niezależnie od stopnia jej dolegliwości, zniechęca do podejmowania zachowań niezgodnych z prawem¹⁷.

Dozór elektroniczny zgodnie z legalną definicją oznacza kontrolę zachowania skazanego przy użyciu środków technicznych i jest jedną z form wykonywania kar, które można orzekać z zastosowaniem tego systemu (art. 43b § 1 k.k.w.). Chodzi więc o monitorowanie zachowania skazanego w formach określonych przez art. 43b § 3 k.k.w., umożliwiającą natychmiastową reakcję uprawnionych organów na zachowanie skazanego naruszające jego obowiązki związane z dozorem. Pod pojęciem „system dozoru elektronicznego” należy rozumieć natomiast ogół metod postępowania i środków technicznych służących do wykonywania dozoru elektronicznego (art. 43b § 2 k.k.w.). Innymi słowy, jest to zdalne kontrolowanie miejsca pobytu skazanego dające możliwości bardzo zindywidualizowanego określenia harmonogramu wykonywania kary oraz doboru i określenia dodatkowych obowiązków nakładanych na skazanego¹⁸. W ustawie wprowadzono zatem pewne uporządkowanie terminologiczne rozgraniczające te dwa kluczowe pojęcia.

W aktualnym stanie prawnym w systemie dozoru elektronicznego mogą być wykonywane:

- kara pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym roku i 6 miesięcy (z wyłączeniem kary orzeczonej z zastosowaniem art. 64 § 2 k.k.) oraz dwie lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno, nieprzekraczających w sumie jednego roku i 6 miesięcy (art. 43la § 1 i 6 k.k.w.),
- środek karny – zakaz zbliżania się do określonych osób na okres od 3 do 12 miesięcy (art. 41a § 1 i 2 k.k.),

¹⁷ D. Sarzała, *Resocjalizacyjny wymiar dozoru elektronicznego, jaki nieizolacyjnego modelu wykonywania kary pozbawienia wolności*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2016, t. XXXV, z. 2.

¹⁸ Zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk nr 2393), s. 57.

- środek karny – obowiązek przebywania skazanego w czasie trwania niektórych imprez masowych objętych zakazem w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu na okres od 2 do 6 lat (art. 41b § 3 k.k.);
- środek zabezpieczający orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym lub w postępowaniu wykonawczym (bez określenia czasu trwania) w postaci kontroli miejsca pobytu sprawcy (art. 93a § 1 pkt 1 k.k., art. 93e k.k.).

Paragraf 3 art. 43b k.k.w. precyzuje trzy formy kontroli zachowania skazanego przy użyciu środków technicznych i wprowadza prawne definicje: dozoru stacjonarnego, mobilnego i zbliżeniowego. W systemie stacjonarnego dozoru elektronicznego można kontrolować przebywanie przez skazanego w określonych dniach tygodnia i godzinach we wskazanym przez sąd miejscu. W ten sposób ma być wykonywana kara pozbawienia wolności nieprzekraczająca jednego roku. Środki karne i środki zabezpieczające mają być natomiast wykonywane w formie dozoru mobilnego, który polega na bieżącym monitorowaniu miejsca pobytu skazanego, niezależnie od tego, gdzie przebywa, lub dozoru zbliżeniowego polegającego na zachowywaniu przez skazanego określonej minimalnej odległości od osoby wskazanej przez sąd. Sytuacja taka ma miejsce w razie orzeczenia środka karnego określonego w art. 39 pkt 2b k.k. – zakazu zbliżania się do określonych osób – czy też obowiązku wynikającego z art. 72 § 1 pkt 7a k.k., a dotyczącego powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (nałożonego na skazanego na podstawie art. 43nb § 1 k.k.w.). Jeśli chodzi o środek karny określony w art. 39 pkt 2b k.k., to zdaje się, że zakaz ten w myśl intencji ustawodawcy miał dotyczyć wyłącznie pokrzywdzonego. Nie wynika to jednak literalnie z treści przepisu, dlatego też sąd może orzec zakaz zbliżania się sprawcy również do innej osoby niż pokrzywdzony¹⁹. Obowiązek określony z przepisu art. 72 § 1 pkt 7a k.k. wprost dotyczy osoby pokrzywdzonej bądź innej osoby (np. osoby wspólnie zamieszkującej z pokrzywdzonym).

Dla zachowania pewnego porządku poniższych rozważań należy wskazać, że jeśli mowa będzie o wykonywaniu kary w systemie dozoru elektronicznego, to należy mieć na względzie nie tylko karę pozbawienia wolności, ale też wymienione wyżej środki karne i zabezpieczające.

Szczegółowe rozważania na temat obowiązków skazanego, wobec którego wykonywany jest dozór elektroniczny, należy poprzedzić także omówieniem unormowania zawartego w art. 5 części ogólnej k.k.w., zgodnie z którego brzmieniem skazany jest podmiotem określonych w k.k.w. praw i obowiązków oraz ma obowiązek stosować się do wydanych przez właściwe organy poleceń zmierzających do wykonania orzeczenia. „Oznacza to, że pozycja prawna skazanego, a w konsekwencji jego status prawny jest limitowany przez prze-

¹⁹ Tak też: M. Budyn-Kulik, komentarz do art. 41a [w:] M. Budyn-Kulik, M. Kulik, M. Mozgawa, P. Kozłowska-Kalisz, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2020.

pisy”²⁰ k.k.w. W literaturze wskazuje się przy tym, że „szczególną sytuację prawną skazanego, z powodu której w ogóle podejmuje się kwestię jego praw, kształtują obowiązki, a zwłaszcza podstawowy obowiązek, wynikający z istoty bycia skazanym”²¹. Podstawowy obowiązek skazanego polega zatem na konieczności przestrzegania reguł wykonania prawomocnie orzeczonej w stosunku do niego kary lub innych środków penalnych. Obowiązek ten określa się jako obowiązek poddania się karze bądź wykonaniu orzeczenia²², tj. poddawania się rygorom związanym z treścią orzeczenia podlegającego wykonaniu, a więc obowiązków, które niejednokrotnie wiążą się z uzależnieniem od organów wykonujących orzeczenie, podległością wobec nich i koniecznością wykonywania poleceń tych organów.

Zgodnie z brzmieniem przepisów skazany ma obowiązek stosować się do wydanych przez właściwe organy poleceń zmierzających do wykonania orzeczenia (art. 5 § 2 k.k.w.). Termin „polecenia” nie został zdefiniowany w k.k.w., dlatego należy przyjąć, że są to wszelkie decyzje procesowe organów sądowych (postanowienia, zarządzenia), podlegające zaskarżeniu decyzje innych organów w rozumieniu art. 7 § 1 k.k.w., jak również dyspozycje oraz działania organów wykonujących orzeczenie o charakterze administracyjno-porządkowym. Tak rozumiane polecenia wiążą skazanego, o ile pochodzą od organów uprawnionych do ich wydawania²³.

W kontekście powyższego istotne wydaje się zbadanie, jakie obowiązki dla skazanego niesie za sobą wykonywanie kary w systemie dozoru elektronicznego, jaka jest ich dolegliwość oraz konsekwencje niewykonania. W szerszej perspektywie natomiast warto również rozważyć, czy nałożone przez ustawodawcę obowiązki powodują, że system dozoru elektronicznego – rozumiany przecież jako dobrodziejstwo dla skazanego – cechuje się uciążliwością, która równoważyłaby przewidywane zalety, przez co system sankcji karnych pozostaje spójny, a cele wykonania kary są spełnione, czy wręcz przeciwnie.

Obowiązki, jakie nałożył ustawodawca na skazanego, wobec którego wykonywany jest dozór elektroniczny, umiejscowione zostały wśród przepisów rozdziału VIIa k.k.w. i w pierwszej kolejności należy sięgnąć do oddziału 3 tegoż rozdziału, zatytułowanego „Obowiązki i prawa skazanego”, zawierającego kluczowe regulacje służące określeniu zachowania skazanego.

²⁰ L. Bogunia, *Kilka uwag dotyczących obowiązków skazanego na karę pozbawienia wolności w jego statusie prawnym* [w:] *Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Lelentalowi w 45. roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeck, Łódź 2004, s. 70.

²¹ M. Kuć, M. Gałązka, *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2009, s. 29.

²² S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 93; S. Paweł, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1999, s. 32; M. Kuć, M. Gałązka, *Prawo karne...*, s. 29.

²³ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2017.

Zanim omówione zostaną poszczególne obowiązki skazanego, warto na wstępie zwrócić uwagę na dwie kwestie.

Po pierwsze, na sam tytuł oddziału 3 k.k.w., który jako pierwsze, przed prawami, wymienia obowiązki. Jest to dość ciekawa konstrukcja legislacyjna, bowiem w większości polskich aktów prawnych na pierwszym miejscu wymienia się prawa danego podmiotu, a następnie jego obowiązki, np. obywatela (rozdział II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej²⁴) czy choćby skazanego na karę pozbawienia wolności (rozdział X oddział 4 k.k.w.). Zastanawiać zatem może, czy to celowy zabieg ustawodawcy, który przewidując dla skazanego – niewątpliwie – dobrodziejstwo w postaci możliwości odbycia kary w systemie dozoru elektronicznego, zaakcentował, że przede wszystkim wiązać się z nim określone obowiązki, czy też mamy tu do czynienia z przypadkowym szykiem.

Niemniej uznać należy, iż wyeksponowanie obowiązków skazanego poprzez wymienienie ich przed jego uprawnieniami nie wydaje się uzasadnione. Pozostaje to w sprzeczności z zasadą podmiotowości w postępowaniu wykonawczym, zgodnie z którą „skazany jest podmiotem określonych w niniejszym kodeksie praw i obowiązków” (art. 5 § 1 k.k.w.)²⁵, i zaburza pewną generalnie przyjętą konstrukcję legislacyjną.

Po drugie natomiast, niezwykle istotne znaczenie ma art. 43k § 4 k.k.w., zgodnie z którego brzmieniem po ogłoszeniu lub przy doręczeniu postanowienia o rozpoczęciu dozoru elektronicznego albo postanowienia o udzieleniu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego należy doręczyć skazanemu pisemne pouczenie o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach związanych z dozorem elektronicznym, jak również o konsekwencjach naruszenia tych obowiązków. Przepis ten stanowi praktyczną realizację zasady informacji prawnej, zwanej też zasadą lojalności organów procesowych (art. 16 k.p.k.²⁶ w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). Stosownie do powyższej reguły jeżeli organ prowadzący postępowanie jest obowiązany pouczyć uczestników postępowania o ciążących obowiązkach i przysługujących im uprawnieniach, brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy. Pouczenie powinno natomiast nastąpić niezależnie od tego, w jakiej formie dozór ma być wykonywany.

Podstawowy katalog obowiązków skazanego tworzą łącznie przepisy art. 43m i art. 43n k.k.w. w zależności od formy wykonywanego dozoru elektronicznego.

Przepis art. 43m § 1 k.k.w. wskazuje jeden tylko obowiązek skazanego i zgodnie z jego treścią skazany musi zgłosić podmiotowi dozoru gotowość do instalacji środków technicznych. Innymi słowy, ma obowiązek wyrazić oświad-

²⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁵ Tak też: K. Postulski, *Kodeks karny*...

²⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2020, poz. 30 ze zm.).

czenie woli o chęci współpracy z podmiotem dozoru celem zainstalowania aparatury monitorującej²⁷. Po zadeklarowaniu tej gotowości skazany ma obowiązek poddania się czynnościom technicznym, na co wskazuje wykładnia celowościowa przepisu. Obowiązek ten określany jest w decyzji sądu o rozpoczęciu dozoru elektronicznego i stanowi impuls do dalszych czynności podejmowanych już przez podmiot dozoru. W postanowieniu tym sąd jest zobligowany do wyznaczenia terminu oraz określenia sposobu zgłoszenia gotowości przez skazanego (art. 43k § 1 pkt 1 k.k.w.). Dopuszczalna jest w zasadzie każda forma zgłoszenia, choćby i ustna, jednak dla celów dowodowych najwłaściwsza będzie forma pisemna. Odpis tego postanowienia jest przesyłany podmiotowi dozoru, który jest uprawniony do podjęcia czynności związanych z instalacją środków technicznych dopiero od chwili zgłoszenia przez skazanego gotowości do instalacji (art. 43t § 1 k.k.w.). W art. 43m § 1 k.k.w. nie wskazano trybu zgłoszenia przez skazanego podmiotowi dozoru gotowości do instalacji środków technicznych. Brak też ustawowego upoważnienia do określenia tego trybu w przepisach wykonawczych. Przyjąć zatem należy stosowanie ogólnych zasad doręczania korespondencji, co jednak może wydłużyć czas pomiędzy zgłoszeniem takiej gotowości a rejestracją zgłoszenia i założeniem nadajnika lub rejestratora.

Jeśli skazany nie dopełni obowiązku zgłoszenia albo uchyła się od instalacji rejestratora lub nadajnika, podmiot dozoru niezwłocznie informuje o tym sądowego kuratora zawodowego oraz sąd (art. 43m § 3 k.k.w.). Do takiej redakcji przepisu można mieć pewne zastrzeżenia. Po pierwsze, dziwi kolejność wymienienia organów, którym podmiot dozoru przekazuje stosowne informacje. Wydaje się, że ich ranga i kolejność, w jakiej zostały wymienione w art. 2 k.k.w., wymagała od ustawodawcy innego porządku ich wskazania w przepisie, tj. najpierw sądu, a następnie kuratora. Ponadto w przepisie całkowicie pominięto sąd penitencjarny. Po trzecie natomiast, niezrozumiałe jest, dlaczego organ dozoru nie informuje sądu i sądowego kuratora zawodowego w ogóle o braku instalacji rejestratora lub nadajnika (tzn. każdym przypadku leżącym po stronie skazanego, uniemożliwiającym taką instalację) czy też o braku otrzymania zgłoszenia od skazanego, a wyłącznie o uchylaniu się od tego obowiązku. W określeniu „uchylać się” mieści się negatywny stosunek psychiczny skazanego do nałożonych obowiązków, będący wyrazem jego złej woli i sprawiający, że mimo obiektywnej możliwości nie realizuje on obowiązków, gdyż nie chce tego, a więc postępuje tak z powodów przez siebie zawinionych²⁸. Zatem decyzja, czy mamy do

²⁷ I. Zgoliński, komentarz do art. 43m [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Legalis 2018.

²⁸ Postanowienie SN z dnia 28 lipca 1980 r., sygn. V KRN 146/80, OSNKW 1980, nr 10–11, poz. 82; postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 października 2005 r., sygn. II AKz 641/05, KZS 2005, nr 11, poz. 34.

czynienia z sytuacją niewypełniającą znamion tego działania, nie powinna należeć do podmiotu dozoruującego, ale do sądu, ewentualnie sądowego kuratora zawodowego²⁹.

Z istoty wykonywania kary i środków w systemie dozoru elektronicznego jako instytucji ograniczającej swobody skazanego w warunkach kontrolowanej wolności wynikają następnie dla skazanego dalsze obowiązki określone przez ustawodawcę w zakresie zależnym od decyzji sądu, rodzaju dozoru, jaki został wobec niego orzeczony, oraz użytych środków technicznych. Zostały one szczegółowo wyartykułowane w art. 43n § 1 k.k.w. Dotyczą kary pozbawienia wolności, środka zabezpieczającego oraz środków karnych wykonywanych w systemie dozoru elektronicznego.

Skazany, wobec którego wykonywany jest dozór elektroniczny, ma obowiązek:

- nieprzerwanie nosić nadajnik,
- dbać o powierzone mu środki techniczne, w tym zwłaszcza chronić je przed utratą, zniszczeniem, uszkodzeniem lub uczynieniem niezdatnymi do użytku, oraz zapewniać ich stałe zasilanie energią elektryczną,
- udostępniać podmiotowi dozorującemu powierzone środki techniczne do kontroli, naprawy lub wymiany na każde żądanie tego podmiotu, w tym również umożliwiając pracownikom tego podmiotu wejście do pomieszczeń, w których skazany przebywa, lub na nieruchomość stanowiącą jego własność lub będącą w jego zarządzie, oraz
- udzielać prezesowi sądu lub upoważnionemu sędziemu, sądowemu kuratorowi zawodowemu, podmiotowi dozorującemu i podmiotowi prowadzącemu centralę monitorowania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary i wykonywania nałożonych obowiązków oraz stawiać się na wezwania sędziego i kuratora (art. 43n § 1 k.k.w.).

Jeśli chodzi o obowiązek pieczy nad środkami technicznymi, to powstaje on z chwilą instalacji i powierzenia aparatury monitorującej skazanemu. Utrata rzeczy polega na pozbawieniu nad nią władztwa. Zniszczenie to całkowita deformacja lub dematerializacja rzeczy, zaś uszkodzenie to spowodowanie powstania w urządzeniu niewielkiego defektu. Uczynienie rzeczy niezdatną do użytku będzie z kolei taką ingerencją, która sprawi, że rzecz nie będzie mogła zostać wykorzystana zgodnie z jej przeznaczeniem. W pierwszej kolejności warto dodać, że umyślne działanie skutkujące zniszczeniem, uszkodzeniem lub uczynieniem rzeczy niezdatną do użytku będzie stanowiło w zależności od wielkości szkody przestępstwo bądź wykroczenie. Ponadto w razie umyślnego dopuszczenia do zniszczenia, uszkodzenia lub uczynienia niezdatnym do użytku nadajnika, rejestratora stacjonarnego lub przenośnego istnieje możliwość nałożenia na skazanego opłaty wyrównawczej na rzecz podmiotu dozoruującego (art. 43s k.k.w.) i w ten sposób sprawnego wyegzekwowania wynikającej stąd należności w trybie postępowania

²⁹ Tak też: K. Postulski, *Kodeks karny...*

egzekucyjnego w administracji. Przy obowiązku skazanego zapewniania powierzonym środkom technicznym stałego zasilania energią elektryczną nie powinny go obciążać skutki przerw w dostawie energii elektrycznej niepowstałe z jego winy.

Obowiązek poddania się czynnościom kontrolnym i naprawczym zmierza do zapewnienia technicznego działania aparatury monitorującej. Podmiot dozoru musi mieć zapewniony do niej dostęp w celu utrzymywania jej w stanie nadającym się do nieprzerwanego użytku. Warto zaznaczyć przy tym, że w oparciu o art. 43v § 6 k.k.w. skazanemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia do sądu na sposób przeprowadzenia kontroli.

Dodatkowe obowiązki ciążą na skazanym, wobec którego wydano postanowienie udzielające zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 43n § 2 k.k.w.). Wynika to ze specyfiki tego rodzaju dozoru wykonywanego jako dozoru stacjonarnego, o większym stopniu dolegliwości niż dozór mobilny i zbliżeniowy. Skazany, wobec którego wykonywany jest dozór stacjonarny, ma bowiem ponadto obowiązek pozostawać we wskazanym przez sąd miejscu w wyznaczonym czasie. Tego miejsca dotyczyć będzie zainstalowanie elektronicznego urządzenia rejestrującego, jak również dalsze czynności materialno-techniczne uprawnionego podmiotu dozoru lub podmiotu prowadzącego centralę monitorowania³⁰.

Warto podkreślić, że w przypadkach szczególnie ważnych dla skazanego, uzasadnionych względami zdrowotnymi, rodzinnymi lub osobistymi, sądowy kurator zawodowy może zezwolić skazanemu na opuszczenie miejsca wykonywania dozoru stacjonarnego na okres nieprzekraczający jednorazowo 7 dni, w miarę potrzeby w asyście osoby najbliższej lub osoby godnej zaufania, niezwłocznie informując o tym prezesa sądu, upoważnionego sędziego lub sędziego penitencjarnego i wprowadzając tę informację do systemu komunikacyjno-monitorującego (art. 43p k.k.w.). Przepis ten dotyczy sytuacji losowych i jest określany jako nadzwyczajne oddalenie się skazanego z miejsca dozoru³¹. Katalog przyczyn umożliwiających udzielenie zezwolenia w trybie art. 43p k.k.w. został określony w sposób nieostry, ocenny, a co za tym idzie – w sposób dość szeroki umożliwia elastyczne skorzystanie z tej instytucji, co sprawia, iż przed podjęciem decyzji w tym przedmiocie niezwykle ważne jest wnikliwe przeanalizowanie każdej konkretnej sytuacji. Istotne jest zweryfikowanie przyczyn leżących u podłoża takiego zwolnienia i zasadności udzielenia zgody, a także ustalenie z najwyższą dokładnością i szczegółowością miejsca pobytu skazanego oraz osób jemu towarzyszących. Obowiązkowa asysta poszczególnych osób ma stanowić w pewnym sensie zapewnienie należytego i zgodnego z prawem zachowania skazanego. Konstrukcja powołanego przepisu pozwala przyjąć, iż decyzję w tym przedmio-

³⁰ Postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 10 września 2013 r., sygn. II AKz w 525/13, Lex nr 1369249.

³¹ M. Rusinek, *Ustawa o dozorze elektronicznym. Komentarz*, Lex/el. 2010.

cie podejmuje sądowy kurator zawodowy na wniosek skazanego, jak również z urzędu. W takiej sytuacji nie ma potrzeby demontażu aparatury monitorującej, a jedynie czasowe zawieszenie jej działania. Po upływie określonego okresu, trwającego nie dłużej niż 7 dni, skazany ma obowiązek powrócić do miejsca wskazanego przez sąd i w dalszym ciągu wypełniać obowiązki związane z wykonywaniem kary w systemie dozoru elektronicznego.

Obowiązek skazanego polegający na pozostawaniu w miejscu stałego pobytu lub w innym wskazanym przez sąd miejscu w wyznaczonym czasie określa istotę kary pozbawienia wolności, której wykonanie łączy się z zastosowaniem dozoru elektronicznego. Tu należy podkreślić, że posiadanie przez skazanego określonego miejsca stałego pobytu jest jednym z warunków *sine qua non* udzielenia mu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 431a § 1 pkt 3 k.k.w.) i jest to lokal, w którym wykonywana jest co do zasady ta kara. Jednak niezależnie od tego, w którym z miejsc skazany przebywa, ma on obowiązek nieprzerwanie nosić nadajnik oraz wykonywać inne obowiązki związane z wykonywaniem dozoru stacjonarnego. Sąd penitencjarny określa przedziały czasu w ciągu doby i w poszczególnych dniach tygodnia, w których skazany ma prawo oddalić się z miejsca stałego pobytu lub innego wskazanego miejsca na okres nieprzekraczający 12 godzin dziennie. Jest to tzw. harmonogram odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego³², określany indywidualnie dla każdego skazanego w zależności od tego, czy skazany pracuje, uczy się, ma obowiązki rodzicielskie itp. Warto zaznaczyć, że postuluje się możliwie elastyczny sposób określania przedziałów czasu przez sąd, jednak nie można tracić z pola widzenia faktu odbywania kary pozbawienia wolności przez skazanego oraz potrzeb związanych zarówno z prewencją indywidualną, jak i generalną. Przedział 12 godzin stanowi czas maksymalnego pozostawania poza systemem dozoru elektronicznego. Czas minimalny nie został w ustawie określony, pozostaje pod uznaniem sędziowskim.

Przepis art. 43na k.k.w. określa otwarty katalog przyczyn uzasadniających oddalenie się skazanego z miejsca wskazanego przez sąd. Są to: świadczenie pracy, wykonywanie praktyk religijnych lub korzystanie z usług religijnych, sprawowanie opieki nad osobą małoletnią, osobą niedołązną lub chorą, kształcenie i samokształcenie oraz wykonywanie twórczości własnej, korzystanie z urządzeń lub zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, komunikowanie się z obrońcą, pełnomocnikiem oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, komunikowanie się z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 k.k.w., utrzymywanie więzi z rodziną lub innymi bliskimi osobami, korzystanie z opieki medycznej lub udziału w terapii oraz dokonanie niezbędnych zakupów. Charakter otwarty tego katalogu oznacza, iż sąd penitencjarny jest uprawniony do udzielenia skazanemu zezwolenia na od-

³² I. Zgoliński, komentarz do art. 43na [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Legalis 2018.

dalenie się także z innych przyczyn. Powinien jednak uwzględnić, aby nie prowadziło to do nadmiernego łagodzenia dolegliwości wykonywanej w systemie dozoru elektronicznego kary pozbawienia wolności³³. Podkreślenia ponadto wymaga, że przestrzeganie harmonogramu ustalonego przez sąd w porozumieniu ze skazanym stanowi istotę odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego, a odbieganie od niego pozbawia sensu wykonywanie kary w tym systemie³⁴.

W systemie dozoru stacjonarnego skazany ma ponadto obowiązek odbierać połączenia przychodzące do rejestratora stacjonarnego. Jest to immanentną cechą urządzeń technicznych przy dozorcze stacjonarnym, zapewniającą jednocześnie możliwość bezpośredniej ingerencji w każdym czasie. Skazany musi również umożliwiać sądowemu kuratorowi zawodowemu wejście do mieszkania lub na nieruchomości, gdzie zainstalowano rejestrator, oraz udzielać osobom upoważnionym na ich żądanie wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary pozbawienia wolności i wykonywania nałożonych obowiązków, także przy użyciu rejestratora stacjonarnego (art. 43n § 2 k.k.w.).

Z kolei skazany, wobec którego wykonywany jest dozór mobilny lub zbliżeniowy, poza obowiązkami wynikającymi z brzmienia art. 43n § 1 k.k.w. ma dodatkowo obowiązek: nieprzerwanie nosić rejestrator przenośny, odbierać połączenia przychodzące do rejestratora przenośnego oraz udzielać osobom upoważnionym na ich żądanie wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary i wykonywania nałożonych obowiązków, również przy użyciu rejestratora przenośnego (art. 43n § 3 k.k.w.). Celem nakładania tych obowiązków na skazanego jest pełne monitorowanie jego sytuacji.

Skazany, wobec którego stosowany jest dozór elektroniczny, jest też zobowiązany udostępniać podmiotowi dozoru powierzone środki techniczne do kontroli, naprawy lub wymiany na każde żądanie podmiotu. Podmiot dozoru jest uprawniony do dokonania w każdym czasie kontroli środków technicznych w celu sprawdzenia prawidłowości ich funkcjonowania i użytkowania w razie stwierdzenia nieuprawnionego oddziaływania na rejestrator lub nadajnik. Z uwagi na powyższe na skazanym spoczywa obowiązek umożliwienia pracownikom podmiotu dozoru wejścia do pomieszczeń, w których skazany przebywa, lub na nieruchomości stanowiącą jego własność lub będącą w jego zarządzie (art. 43v k.k.w.).

Analizując katalog obowiązków skazanego, warto również zwrócić uwagę na brzmienie art. 43u k.k.w. Mianowicie osoba posiadająca tytuł prawny do nieruchomości lub lokalu, w których ma zostać albo został zainstalowany rejestrator stacjonarny, obowiązana jest umożliwić podmiotowi dozoru powierzone zainstalowanie rejestratora w warunkach zapewniających jego prawidłowe działanie oraz

³³ Katalog przyczyn uzasadniających oddalenie się skazanego z miejsca wskazanego przez sąd, określony w art. 43na k.k.w., jest krytykowany w literaturze, określany jako „przypadkowy” i stanowi zbyt daleko idący. Tak: S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis 2020.

³⁴ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 6 maja 2019 r., sygn. II AKz w 297/19, Lex nr 2718751.

wykonywanie czynności kontrolnych mających na celu sprawdzenie prawidłowości działania rejestratora. W razie potrzeby podmiot dozoru może żądać od Policji udzielenia pomocy przy dokonywaniu czynności przeprowadzanych, zaś kosztami czynności wykonanych przez Policję sąd obciąża skazanego, jeżeli niedopełnienie przez niego obowiązków związanych z dozorem elektronicznym spowodowało potrzebę żądania udzielenia pomocy Policji. Obowiązkiem poniesienia kosztów czynności wykonanych przez Policję obciąża się zatem w tym wypadku skazanego. Jest to rozwiązanie akceptowalne, bowiem konieczność skorzystania z pomocy Policji nie zawsze musi być wynikiem postawy skazanego. Trudno byłoby bezkrytycznie zaakceptować stanowisko, że skazany winien być obciążany kosztami zawsze, nawet jeśli nie przyczynił się do ich powstania. W literaturze jednak słusznie wskazuje się, że właściwym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie zasady ponoszenia kosztów przez ten podmiot, którego zachowanie spowodowało ich powstanie, a w sytuacji, gdy takiego zachowania nie można byłoby nikomu przypisać, wówczas koszty również winien ponosić skazany. Brak jest bowiem uzasadnienia obecnego rozwiązania, zgodnie z którym koszty te musi ponosić w takim wypadku Skarb Państwa³⁵.

Jak już wspomniano, przepis art. 43k § 4 k.k.w. nakazuje doręczyć skazanemu pisemne pouczenie o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach związanych z dozorem elektronicznym. Brak takiego pouczenia nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych w pozycji prawnej skazanego.

Ujemnym skutkiem procesowym przewidzianym przez regulację k.k.w. dla skazanego uchylającego się od wykonania obowiązków związanych z dozorem elektronicznym jest natomiast możliwość uchylecia przez sąd penitencjarny zezwolenia na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (art. 43zaa k.k.w.). Przepis ten statuuje cztery sytuacje, w których sąd penitencjarny jest zobowiązany do wydania postanowienia o uchyleniu zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Uwzględniając jednak tematykę niniejszego artykułu, wystarczające będzie przytoczenie wyłącznie dwóch przesłanek, tj. niezachowania przez skazanego wyznaczonego terminu na zgłoszenie upoważnionemu podmiotowi dozoru gotowości, o której mowa w art. 43m § 1 k.k.w., albo uchylania się od niezwłocznego zainstalowania przez podmiot dozoru rejestratora lub od założenia nadajnika (§ 1 pkt 1) oraz uchylania się od wykonania obowiązków związanych z dozorem elektronicznym lub innych nałożonych obowiązków (§ 1 pkt 2). Chodzić tu będzie zatem o umyślne zachowanie skazanego, z którego wynika, że celowo zmierza do zaniechania wykonania obowiązków związanych z dozorem elektronicznym bądź pozostałych nań nałożonych. Jedynie taka postawa skazanego tworzy impuls do wydania postanowienia o uchy-

³⁵ I. Zgoliński, komentarz do art. 43na [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Legalis 2018.

leniu zezwolenia. Do zrealizowania przesłanki w postaci „uchylania się od wykonania obowiązków związanych z dozorem elektronicznym” dochodzi w szczególności wówczas, gdy skazany nie pozostaje we wskazanym przez sąd miejscu w wyznaczonym czasie. Jest to fundamentalny obowiązek skazanego wykonującego karę w systemie dozoru stacjonarnego. Przy ocenie wystąpienia tej przesłanki sąd powinien zawsze rozważyć, w jakim stopniu niewykonanie nałożonych na skazanego obowiązków może mieć znaczenie dla oceny prognozy kryminologicznej³⁶.

Zgodnie z § 2 art. 43zaa k.k.w. w każdej z wymienionych sytuacji sąd penitencjarny jest jednak uprawniony do odstąpienia od uchylecia zezwolenia, jeśli uzna, że zachodzi przypadek szczególny. W realiach konkretnej sprawy wydanie postanowienia o uchyleniu zezwolenia może się bowiem okazać zbyt surowe.

Nieco odmienny charakter mają obowiązki skazanego, o których mowa w art. 43nb k.k.w. Zgodnie z jego treścią sąd penitencjarny może nałożyć na skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego obowiązki określone w art. 72 k.k. (§ 1). Jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, sąd penitencjarny może w czasie odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać obowiązki określone w art. 72 § 1 pkt 3–8 k.k., lub zwolnić od wykonania nałożonych na tej podstawie obowiązków, z wyjątkiem obowiązku określonego w art. 72 § 2 k.k., a także zmieniać rodzaj zastosowanych środków technicznych (§ 2).

Wykładnia funkcjonalna tego przepisu pozwala uznać, że w przypadku określonym w § 1 art. 43nb k.k.w. mowa jest o skazanych, którzy ubiegają się o zezwolenie na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, natomiast § 2 adresowany jest do skazanych, którzy już rozpoczęli odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego³⁷. Sąd penitencjarny może zatem nałożyć obowiązki określone w art. 72 k.k. bezpośrednio przy udzieleniu zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, a także jest uprawniony do wydania orzeczenia modyfikującego, dokonując korektury w zakresie obowiązków polegającej na ich zmianie, nałożeniu nowych bądź też uchyleniu obowiązków dotychczas obowiązujących. Sąd penitencjarny może z urzędu podjąć decyzję o nałożeniu na skazanego tych obowiązków, ale obowiązki te mogą zostać również nałożone na wniosek prokuratora lub sądowego kuratora zawodowego. Zgodnie z art. 43nb § 1 k.k.w. sąd penitencjarny może nakładać wszystkie obowiązki określone w art. 72 k.k., ale już w myśl art. 43nb § 2 k.k.w. sąd penitencjarny jest uprawniony do modyfikacji jedynie obowiązków wymienionych w art. 72 § 1 pkt 3–8 k.k.,

³⁶ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2018.

³⁷ Tak też: I. Zgoliński, komentarz do art. 43na [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Legalis 2018. Zob. też: M. Rusinek, *Ustawa o dozorcze...*

a więc w zakresie węższym. Sąd penitencjarny orzeka w tym przedmiocie postanowieniem na posiedzeniu, w składzie jednoosobowym. Od postanowienia tego w myśl art. 43lj § 1 k.k.w. przysługuje zażalenie.

Obowiązki te mają charakter typowo penalny, a nałożenie danego obowiązku i nadanie mu określonego kształtu ma służyć celom zarówno szczególnoprewencyjnym, jak i ogólnoprewencyjnym. Mają zatem służyć nie tylko zapobiegawczo-wychowawczemu oddziaływaniu na skazanego, ale ich oddziaływanie wychowawcze ma zapobiec ponownemu popełnieniu przestępstwa przez skazanego³⁸. Konsekwencją uchylania się przez skazanego wykonującego karę z zastosowaniem dozoru elektronicznego od wykonania nałożonych obowiązków jest uchylenie przez sąd penitencjarny zezwolenia na odbycie kary w tym systemie (art. 43zaa § 1 pkt 1 k.k.w.).

Podsumowując wyżej przedstawione rozważania, należy uznać, że obowiązki i ograniczenia, które nakłada na skazanego ustawodawca, wpisane są w istotę dozoru elektronicznego. Mają one na celu zapewnienie efektywnego odbywania kary w systemie tego dozoru oraz umożliwienie uprawnionym organom nadzoru nad wykonywaniem kary, a także wykonywanie konkretnych czynności kontrolnych należących do kompetencji każdego z tych organów.

Przeprowadzona analiza przepisów k.k.w. pokazuje przede wszystkim, że nałożone na skazanego obowiązki zostały przez ustawodawcę określone w sposób spójny i zapewniający jednocześnie prawidłowe wykonanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Owszem, nie udało się ustrzec nieścisłości czy drobnych niedociągnięć legislacyjnych.

Po pierwsze, dla zachowania pewnego przyjętego w polskich aktach prawnych porządku zasadna byłaby zmiana tytułu oddziału 3 k.k.w. na „Prawa i obowiązki skazanego”. Po drugie, warto byłoby doprecyzować obowiązek skazanego zgłoszenia podmiotowi dozoru gotowości do instalacji środków technicznych określony w art. 43m § 1 k.k.w. Wprawdzie sąd w swoim postanowieniu zobligowany jest do wyznaczenia terminu oraz określenia sposobu zgłoszenia gotowości przez skazanego (art. 43k § 1 pkt 1 k.k.w.), niemniej zasadne byłoby ustawowe uregulowanie tego sposobu np. poprzez wymóg zachowania formy pisemnej oświadczenia i doręczenie go przez operatora pocztowego. Następnie pewnej drobnej ingerencji ustawodawcy wymaga art. 43m § 3 k.k.w. Po pierwsze, wydaje się, że ranga i kolejność organów, którym podmiot dozoru przekaże stosowne informacje, wymaga od ustawodawcy innego porządku ich wskazania w przepisie, tj. najpierw sądu, a następnie kuratora. Ponadto, jak już wskazano, organ dozoru winien informować sąd i sądowego kuratora zawo-

³⁸ A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–116 k.k.*, red. A. Zoll i in., Warszawa 2012, s. 961; E. Bieńkowska [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman, Warszawa 1999, s. 1126; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 233; M. Kalitowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2004, s. 638.

dowego o każdym przypadku leżącym po stronie skazanego, uniemożliwiającym instalację rejestratora lub nadajnika, bądź też o braku otrzymania zgłoszenia od skazanego. Natomiast ocena, czy skazany „uchylił się” od nałożonych na niego obowiązków, powinna należeć do sądu, ewentualnie sądowego kuratora zawodowego. Warto byłoby nadto poddać drobnej nowelizacji art. 43u k.k.w. poprzez wprowadzenie zasady ponoszenia kosztów przez ten podmiot, którego zachowanie spowodowało ich powstanie, natomiast gdy takiego zachowania nie można byłoby nikomu przypisać, wówczas koszty te winien ponosić skazany, a nie Skarb Państwa. Uzasadnienie takiego rozwiązania należałoby wyprowadzić z brzmienia art. 43n § 1 pkt 2 k.p.k., tj. ogólnego obowiązku skazanego dbania o powierzone mu środki techniczne.

Katalog obowiązków skazanego należy uznać za pełny. Obowiązki te nie są nacechowane szczególną uciążliwością skazanego, wręcz przeciwnie – widać dość „elastyczne” podejście ustawodawcy to wykonywanej w tym systemie kary. Obecne uregulowania można zatem ocenić jako optymalne. Z jednej strony bowiem nałożone na skazanego liczne obowiązki obwarowują wykonanie kary w systemie dozoru elektronicznego, z drugiej natomiast nie czynią tego w sposób uniemożliwiający czy też utrudniający osiągnięcie celów, jakie niesie ze sobą instytucja dozoru elektronicznego w polskim prawie, przez co gwarantują prawidłowe wykonanie kary.

Bibliografia

- Aktualne problemy prawa karnego, kryminologii i penitencjarystyki. Księga ofiarowana Profesorowi Stefanowi Lelentalowi w 45. roku pracy naukowej i dydaktycznej*, red. K. Indeck, Łódź 2004.
- Budyn-Kulik M., Kulik M., Mozgawa M., Kozłowska-Kalisz P., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2020.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2018.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. O. Górniok, Warszawa 2004.
- Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Legalis 2018.
- Kotowski W., Kurzępa B., *Dozór elektroniczny. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009.
- Kuć M., Gałązka M., *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2009.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Legalis 2020.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007.
- Pawła S., *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1999.
- Postępowanie karne w XXI wieku*, red. P. Kruszyński, Warszawa 2002.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Lex/el. 2017.
- Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993.
- Rejman G., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999.

- Rusinek M., *Krytycznie o przyjętym kształcie dozoru elektronicznego*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 60.
- Rusinek M., *Ustawa o dozorcze elektronicznym. Komentarz*, Lex/el. 2010.
- Sarzała D., *Resocjalizacyjny wymiar dozoru elektronicznego, jaki nieizolacyjnego modelu wykonywania kary pozbawienia wolności*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2016, t. XXXV, z. 2.
- Sobiech Ł., *Dozór elektroniczny tylko dla warszawskich więźniów*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 17.08.2009 r.
- Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011.
- Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–116 k.k.*, red. A. Zoll red. i in., Warszawa 2012.

Streszczenie

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego wprowadziła do katalogu sposobów wykonywania kary pozbawienia wolności nieznaną w dotychczas obowiązującym polskim porządku prawnym system dozoru elektronicznego. Ustawa weszła w życie 1 września 2009 r. Kolejnymi nowelizacjami ustawodawca poszerzał formy stosowania systemu, a także inkorporował ustawę do k.k.w. Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie po ponad 10-leciu funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego w Polsce obecnie obowiązujących uregulowań prawnych w zakresie obowiązków skazanego, wobec którego wykonywany jest dozór, oceny ich zasadności i spójności w kontekście prawidłowego wykonania kary, a także ukazanie ich dolegliwości oraz konsekwencji niewykonania.

Słowa kluczowe: system dozoru elektronicznego, skazany, prawo karne wykonawcze, obowiązek

OBLIGATIONS OF THE CONVICT AGAINST WHOM ELECTRONIC MONITORING SYSTEM IS USED

Summary

The Act on Serving Prison Sentence Outside Custodial System in the Electronic Monitoring System of 7 September 2007 introduced the electronic monitoring system, previously unknown in the Polish legal order in force, to the catalog of methods of executing the penalty of deprivation of liberty. The act marked the into force on 1 September 2009. With subsequent amendments, the legislature extended the forms of application of the system and incorporated the act into the Polish Criminal Enforcement Code. The purpose of this publication is to present, after more than a decade of functioning of the Electronic Monitoring System in Poland, the current legal regulations regarding the obligations of the convict under supervision, the assessment of their legitimacy and consistency in the context of the proper execution of the sentence, as well as showing their ailments and consequences non-execution.

Keywords: electronic monitoring system, convict, executive criminal law, obligation